

ПОСЕЩЕНИЕТО НА ЮРИЙ ГАГАРИН В ПЛОВДИВ ПРЕЗ МАЙ 1961 ГОДИНА, ОТРАЗЕНО НА СТРАНИЦИТЕ НА ВЕСТНИК „ОТЕЧЕСТВЕН ГЛАС“

Станимир Звездов

YURI GAGARIN'S VISIT TO PLOVDIV IN MAY 1961 ON THE PAGES OF "OTECHESTVEN GLAS" NEWSPAPER

Stanimir Zvezdov

Abstract: *The article deals with the celebrations for the welcoming of Yuri Gagarin, the first astronaut in human history, in the city of Plovdiv in May 1961. The sources of information are the articles in "Otechestven glas" newspaper, some archive materials, as well as some books by Russian authors presenting memories of Gagarin's visit in Bulgaria. The article, based on the mentioned sources, presents the atmosphere in Plovdiv during the visit, as well as the route of the Soviet astronaut.*

Keywords: *Plovdiv, Yuri Gagarin, The First Astronaut, Bulgaria.*

Юрий Алексеевич Гагарин е първият човек, който извършва космически полет, събитие, което бележи нов етап в човешкото развитие, което вече се насочва и към необятните простори на Космоса. Това става на 12 април 1961 година. В разгара на Студената война съперничеството между САЩ и Съветския съюз обхваща всички сфери на живота и овладяването на Космоса не прави изключение. Всъщност в този ранен етап инициативата принадлежи

на Съветския съюз, като полетът на Гагарин е триумфът.

В настоящата статия ще се опитаме възможно по-подробно да представим посещението на първия космонавт във втория по големина град в България, Пловдив, като за целта ще се използват статиите от периодичния печат, споменаващи за това събитие, както и някои архивни материали.

Невероятното за времето си постижение на Юрий Гагарин радва духовете и в Бъл-

гария. Затова по предложение на Тодор Живков и с разрешение на Централния комитет на Българската комунистическа партия, Президиума на Народното събрание и Министерския съвет на Народна република България на 29 април 1961 година е прието решение първият космонавт да бъде поканен в България. Целта е той да пристигне в навечерието и да вземе участие в тържествата по случай Денят на славянската писменост, 24 май (Кулиш 2019: 100 – 101)¹.

Както може да се очаква, вестта, че Юрий Гагарин ще посети България, предизвиква еуфория във всички среди на българското общество. Близостта между Съветския съюз и България по време на комунизма, обхващаща всички сектори, и добре смазаната пропагандна машина на Съюза кара всички държави-сателити да се чувстват съпричастни към това епохално постижение. Не е изненада, че вестта, че първият космонавт ще посети България, намира силно отражение в пресата, където са публикувани множество статии на изявени и обикновени хора, които изразяват топли чувства към Гагарин и неговото значимо постижение. На страниците на пловдивския вестник „Отечествен глас“ в поредица от публикации е представена радостта на пловдивската общественост, че той ще посети и Пловдив по случай тържествата за 24 май. В един от броевете на вестника между другото се споменава и следното:

„Новината за пристигането на знатния гост, развълнува силно работниците, инженерите и техниците от ДМЗ „Антон Иванов“ в Пловдив. Всеки един изказа своето горещо желание да бъде и той между щастливците, които ще се срещнат с първия космонавт“².

В броя от 20 май на същия вестник е написано следното:

¹ В. *Отечествен глас*, год. XIX, бр. 5150, четвъртък, 18 май 1961 година, с. 1.

² В. *Отечествен глас*, год. XIX, бр. 5151, петък, 19 май 1961 година, с. 1.

„Комсомолците от младежкия участък „Юрий Гагарин“ при ДИП „България“ в Пловдив с голяма радост посрещнаха веста за идването на първия космонавт в нашата страна. Събрани на кратко съвещание в чест на пристигането на смелия син на съветския народ, ние единодушно решихме – дните до пристигането му да обявим за ударни. През тези дни ние ще се борим да постигнем най-висока производителност на труда във връзка с поетия от нас почин на ленинградци. Обявяваме съревнование на всички участъци в цеха за най-високо изпълнение на производствения план за второто тримесечие“³.

В друг брой на „Отечествен глас“ е написано следното:

„Кооператорите и кооператорките от кооперативното стопанство „Хр. Ботев“ в с. Труд с неописуема радост посрещнахме веста за идването на първия космонавт майор Гагарин в нашата страна. Събрани на бригадни и звеневи събрания в чест на предстоящото гостуване на смелия син на съветския народ, ние единодушно решихме дните до неговото пристигане да обявим за ударни дни по окупаването на пролетниците. През тези дни ние ще се борим да постигнем най-висока производителност на труда, за да поевтиним себестойността на селскостопанската продукция“⁴.

Както виждаме от представените вестникарски материали, огромната радост в Пловдив и региона по случай предстоящото посещение на Юрий Гагарин предизвиква истинска вълна от трудова активност, вдъхновена от подвига на съветския космонавт.

Юрий Гагарин е на почивка в Сочи заедно с жена си Валентина. От Сочи той предприема полет към Одеса и оттам към София със самолет Ил-14. На 22 май първият космо-

³ В. *Отечествен глас*, год. XIX, бр. 5152, събота, 20 май 1961 година, с. 1.

⁴ В. *Отечествен глас*, год. XIX, бр. 5153, неделя, 21 май 1961 година, с. 1.

навт вече е в София. Еуфорията на софийската гражданственост е неопишуема при посрещането му (Каманин 1962: 20 – 26). Това приповдигнато настроение е отразено и в пресата. В пловдивския вестник „Отечествен глас“, между другото в специално посветена статия на това събитие, пише следното:

„Празнична, възторжена, шумна, развълнувана от бурна радост, днес столицата на нашата родина посрещна с изключителна сърдечност, като най-скъп гост, първия космонавт, героя на Съветския съюз майор Юрий Алексеевич Гагарин. Дни наред трудовите хора се готвеха да посрещнат скъпия гост. С хиляди телеграми те му изпращат горещи поздравии, от всички краища на страната го канят да им бъде гост, за него са отворени всички врати и всички сърца. Към обяд столичните улици се изпълниха от народ. По целия път до летището, по централните булеварди на града чак до Бояна се трупат не десетки, а стотици хиляди граждани. Над множеството се издигат хиляди портрети на Гагарин, на хиляди плакати са изписани пламенни приветствени слова към първия космонавт, към съветските учени, към великия съветски народ, към Комunistическата партия на Съветския съюз. С вълнение и трепет хората очакват героя. И всеки се стреми да бъде по-напред, да го види отблизо, да го поздрави, да хвърли цветя по неговия триумфален път. Аерогара София е тържествено украсена с червени, трицветни и сини знамена. На централната част на сградата е написан голям лозунг: „Добре дошъл, скъпи Юрий Алексеевич Гагарин“, а над него са портретите на Н. С. Хрушчов и Тодор Живков. Озарени от радостта, че първи ще видят и приветствуват Гагарин, тук са дошли хиляди граждани. Начело са другарите Боян Българанов, Димитър Ганев, Тодор Живков, Иван Михайлов, Енчо Стайков, Георги Цанков, Вълко Червенков, Антон Югов, Димитър Димов, Младен Стоянов, Тодор Прахов, Станко Тодоров, Георги Трайков, Митко

Григоров, Пенчо Кубадински, Борис Велчев, Тано Цолов, заместник-председателите на Министерския съвет Живко Живков и Кимон Георгиев, подпредседателите на Президиума на Народното събрание Николай Георгиев и Георги Кулишев, членове на ЦК на БКП, на Министерския съвет и Президиума на Народното събрание и други. Между посрещачите са извънредният и пълномощен посланик на Съветския съюз в България Г. А. Денисов, шефове и членове на дипломатически мисии, акредитирани в София. Погледите на хилядите посрещачи нетърпеливо и жадно се отправят все по-често на изток, към облачното небе. И дългоочакваният миг настъпва. Над летището, ескортиран от четири реактивни изстребителя, блясва сребристият корпус на самолета, с който пътува Юрий Гагарин. За поздрав се вдигат хиляди ръце и мощно „ура“ оглася простора. Точно в 14.10 ч., посрещнат с нескончаеми овации, „ура“ и възгласи „Вечна дружба – вечна дружба“ на вратата на самолета застана скъпия гост. Към него се отправиха ръководителите на Партията и правителството. Сърдечната прегръдка на първия секретар на ЦК на БКП др. Тодор Живков е прегръдка на целия наш народ, който посреща горещо покровителя на Космоса. Буквално обсаден от представители на печата, отрупан с цветя, Юрий Гагарин се изкачи заедно с партийните и държавни ръководители на трибуната. С приветствено слово към героя-космонавт от името на ЦК на БКП, Президиума на Народното събрание и Министерския съвет на НР България се обърна др. Тодор Живков⁵.

Пред събраното множество Юрий Гагарин произнася реч. Тя е публикувана и на страниците на вестник „Отечествен глас“. Тук я представяме, както е публикувана на страниците на вестника:

⁵ В. *Отечествен глас*, год. XIX, бр. 5154, вторник, 23 май 1961 година, с. 1.

„Скъпи приятели! Позволете ми да благодаря на целия български народ, на Централния комитет на Българската комунистическа партия и на българското правителство за поканата да посетя вашата страна. (**Продължителни ръкопляскания**). С голяма радост приех тази покана и с голяма радост долетях във вашата страна. Получих твърде много писма от трудещите се в България. Във всички тези изключително дружески и хубави, много хубави писма българските трудещи се ме канят да дойда у вас, да ги посетя, да видя как живеят, как работят, с какво се занимават. С удоволствие бих отишъл навсякъде, но се страхувам, че времето няма да стигне, за да отида при всички. (**Ръкопляскания. Смях**). Но ще се постарая. (**Ръкопляскания**). Позволете ми, скъпи другари, да ви предам пламенен космически привет от моите другари космонавти. (**Ръкопляскания. Възгласи „Ура“!**). Когато ме изпращаха за насам, те петдесет пъти ми напомниха – „Да не забравиш да предадеш и нашия привет на българския народ!“ (**Ръкопляскания**). Позволете ми също да ви предам пламенни поздравии от целия съветски народ. (**Ръкопляскания. Възгласи „Ура“!, скандирания „Вечна дружба!“**). Братските народи на Съветския съюз и България са свързани с вечна и нерушима дружба, скрепена с пролятата кръв в общите боеве срещу чуждите поробители и завоеватели. Нека непрекъснато се развива и крепне тази нерушима дружба на двата братски народа – на Съветския съюз и България. (**Ръкопляскания**). Да живее мирът в целия свят! (**Бурни, продължителни ръкопляскания**)“⁶.

Издаден е Указ на Президиума на Народното събрание за удостояване на майор Юрий Алексеевич Гагарин със званието „Герой на социалистическия труд“ и с орден „Георги Димитров“. Вечерта е проведено тър-

жествено събрание в залата на Софийската народна опера по случай удостояването на Гагарин със званията. В залата присъства и крупният американски предприемач Сайръс Итън със съпругата си, пристигнали същия ден в България по покана на Тодор Живков и Националния комитет за защита на мира⁷.

На следващия ден, 23 май, Юрий Гагарин около 9 часа пристига в Пловдив. Гражданите са призовани да образуват шпалир от Държавния захарен комбинат (разположен на булевард „България“) по улиците „Пазарджишка“, „Карловска“, „Райко Даскалов“, „Васил Коларов“ (дн. главна улица „Александър I Батенберг“) до Централния площад за да посрещнат скъпия гост⁸. В една статия от вестник „Отечествен глас“, озаглавена „Неописуема радост и възторг заляха Пловдив“, след първоначалните хвалебствени слова за Юрий Гагарин и неговото дело се споменава маршрутът и цялостната атмосфера по посрещането на първия космонавт. Тук ще представим извадката:

„...Сред морето от развълнувани граждани, обсадили централните улици на града, сред водопада от свежи майски цветя очите на госта се усмихваха с топлотата на славянската душа, лицето му грееше от сърдечната усмивка на младостта... Пловдив – втората столица на България – помни и други празници, но вчерашният ден ще остане да блести с пролетната си свежест – с усмивката на майския ден, събрал усмивките на възторжените посрещачи и на мечтания гост Юрий Гагарин! Вчерашното утро бе изпълнено с неспокойствието и вълнението на многохилядният град. Към „Пазарджишка“, първата улица, по която трябваше да мине скъпият съветски човек, се устремиха с плакати и цветя работниците от комбинат „Първи май“, чавдарчета, пионе-

⁷ В. *Отечествен глас*, год. XIX, бр. 5155, сряда, 24 май 1961 година, с. 1.

⁸ В. *Отечествен глас*, год. XIX, бр. 5154, вторник, 23 май 1961 година, с. 1.

⁶ В. *Отечествен глас*, год. XIX, бр. 5154, вторник, 23 май 1961 година, с. 1.

ри и комсомолци, отечественофронтовци. С манти и белоснежни кърпи на глава, направо от производствените цехове, излязоха и работниците от ДЗК „В. Коларов“. Грамаден транспарант се е разпрострял по цялата ширина на шосето: „Добре дошъл, скъпи Юрий Гагарин!“.

Май къпе със светлината на лъчите си, големия портрет на първия космонавт, поставен над транспаранта. Нетърпеливи са посрещачите. Техните погледи неспокойно са устремени към лъскавия асфалт на шосето отгатък прелеза. И ето, човекът, когото познавахме само от портретите, човекът чиито подвиг изуми цялото човечество, се задава широко и топло усмихнат, изправен в откритата кола. С него е и членът на ЦК на БКП и първи секретар на ГК на БКП Тодор Звездов. Народната радост се излива във възгласи и скандирания, тя изпълва простора, а върху колата се сипят рози и алени божури, пътят се превръща в безкрайна цветна алея. С букети от свежи цветя, пионери, младежи, девойки, възрастни – целият град отрано се стече по улиците, през които трябваше да мине дългоочакваният скъп гост, за да каже „Добре дошъл, скъпи Юрий Алексеевич“. Радостният миг настъпи. Погледите на всички са отправени на север, от където се задават колите. Неспирни са овациите. Шумни са възгласите. От балконите и прозорците на сградите към Юрий Гагарин се отправят поздравии. Махат с ръце за привет мъже и жени. Сипе се дъжд от свежи цветя... Часът е 10. Централният площад представлява истинско развънувано човешко море. Трибуната е тържествено украсена. Чете се лозунгът: „Слава на първия космонавт Ю. А. Гагарин!“.

Над него са портретите на Н. С. Хрушчов и Тодор Живков. Носят се нескончаеми възгласи „Ура-ура-ура!“, „Вечна дружба“, „Слава на първия космонавт!“, „Гагарин, Гагарин, Гагарин“. Придружен от секретаря на ЦК на БКП Борис Велчев, заместник-председателя на Министерския съвет Живко Живков, главния секре-

тар на Общонародния комитет за българо-съветска дружба Михаил Манев, на трибуната се изкачва богатирът, героят на Съветския съюз Юрий Гагарин. С тях е извънредният и пълномощен посланик на Съветския съюз в София Г. А. Денисов. Заемат места и другарите Т. Звездов, Д. Янев, Ат. Костов, Ат. Кълбов, Н. Балканджиев, генерал-лейтенант В. Георгиев, К. Гяуров⁹, С. Георгиев, Хр. Такев, Хр. Серкеджиев, Ат. Попов, К. Донеv, Т. Костов, Цв. Гагов, генералите Ст. Стоянов, Ат. Семерджиев, полковник Ив. Митев, М. Рибаров, Д. Стоилов, К. Сотирова, инж. М. Георгиев, Сл. Гилин, Ив. Сарийчев, Е. Шилев, Г. Карамански, Д. Карамуков и др. Приветствено слово произнесе другарят Тодор Звездов (Речта на другаря Звездов помества отделно). Думите на другаря Звездов, с които той съобщи решението на изпълнителният комитет на ГНС за удостояване на Ю. Гагарин за почетен гражданин на Пловдив, бяха посрещнати с нов изблик на радост и овации. Председателят на изпълнителния комитет на ГНС в Пловдив Атанас Костов прочете адрес и връчи почетния знак първа степен, с който изпълнителният комитет на Градския народен съвет в Пловдив удостоява човека, който пръв проникна в Космоса. Посрещнат с бурни овации, пред микрофона застава прославеният син на съветския народ, първият космонавт – комунистът Юрий Гагарин. Той произнася с вълнуващ глас топли сърдечни думи към пловдивските трудещи се. (Речта на Юрий Гагарин помества отделно). Думите на Юрий Гагарин бяха съпроводени и изпратени с продължителни ръкопляскания, „ура“ и възгласи за вечна и нерушима българо-съветска дружба. Тържественият митинг одобри поздравителната телеграма до ЦК на КПСС, която прочете първият секретар на Комсомола в Пловдив А. Трайков. Множеството изпрати с много възторг скъпия гост и придружаващите го лица, които по булевардите „Г.

⁹ В. *Отечествен глас*, год. XIX, бр. 5155, сряда, 24 май 1961 година, с. 1.

Димитров“, „Сталин“ и „Руски“ се отправиха към Хълма на Освободителите (Бунарджика, където е издигната и статуята на Альоша). Отново хиляди пловдивчани акламираха смелия космонавт. На върха на хълма прославеният герой на Съветския съюз бе посрещнат от внушителна група празнично пременени пионери от Второ средно смесено политехническо училище „Л. Димитрова“. Размахаха се стотици детски ръце за поздрав. Полетяха цветя. Изразител на пионерската радост стана К. Генчева, която със стихове приветствува космонавта, а в негово лице и съветската наука и техника, съветските учени, инженери, конструктори и техници. Пред паметника, издигнат в чест на Съветската армия, Юрий Гагарин и извънредният и пълномощен посланик на Съветския съюз в София Г. А. Денисов положиха венец, на който бе написано „В памет на съветските войни – от героя на Съветския съюз – летец-космонавт Юрий Гагарин“. След това Юрий Гагарин се любува на красивата гледка на града, която се открива от върха на хълма. Юрий Гагарин се отправя и към паметника, издигнат за прослава на руските войни, дали живота си за Освобождението на Пловдив през 1878 година. От хълма колите се отправиха към представителния хотел „Тримонциум“, където в чест на скъпият гост бе даден обед. На обедата вдигнаха наздравници другарите Т. Звездов, Д. Янев, генерал-лейтенант В. Георгиев, Д. Карамуков, а също и Юрий Гагарин. Другарят Тодор Звездов поднесе на госта, като скъп дар специално изработеният килим от колектива на промкомбинат „Пловдивски килим“, с лика на Гагарин. Той съобщи, че подаръци са направили за скъпия гост и други предприятия от града и окръга. Обедът премина в много задушевна и другарска обстановка. След това, сърдечно изпратен от пловдивчани, Юрий Гагарин и придружаващите го официални лица отпътуваха за нашата столица...¹⁰

¹⁰ В. *Отечествен глас*, год. XIX, бр. 5155, сряда, 24 май 1961 година, с. 2.

В книгата на руските автори Берзенко и Денисов „Первый космонавт“ се съдържа и едно друго кратко сведение, което не е отразено във вестник „Отечествен глас“. Като положил венец от червени рози в подножието на паметника Альоша на Бунарджика, той казал:

– Жалко, че цветята ми не са от Русия.

Наблюдавайки това, старият партизанин Димитър Гръбчев казал:

– Сега пловдивчани имат двама почетни съгражданина: Альоша и Юрий (Берзенко, Денисов 1969: 71 – 72).

При церемонията при посрещането на Юрий Гагарин, както стана ясно вече от статията от вестник „Отечествен глас“, реч произнася и Тодор Звездов, Първи секретар на Окръжния комитет на БКП – Пловдив в периода 1954 – 1962 година. Тъй като е огромна по обем, тя ще бъде представена в края на настоящата статия като Приложение. Реч произнася и първият космонавт. Тя е публикувана на страниците на вестник „Отечествен глас“. Тук я представяме без съкращения:

„Скъпи другари! Приятели! Разрешете ми да ви благодаря сърдечно за поканата ви да посетя вашия славен град Пловдив (**ръкопляскания**). С удоволствие приех това предложение и с удоволствие дойдох при вас. Щастлив съм, че се видях, че се срещнах с вас. Аз чувствавам вашето хубаво, приятелско отношение, чувствавам горещите ви сърца, които са отправени сега към мене. Но мисля, че тези сърца са отправени същевременно към целия съветски народ (**бурни ръкопляскания**). Аз получих твърде много покани от трудещите се във вашия град, от пионери, от ученици – да ги посетя, много покани и от обществени организации. От сърце ви благодаря, скъпи другари, за тези покани! Аз съм много радостен от всичко това (**ръкопляскания**). Скъпи другари! За мене е много приятно да слушам как от тази трибуна, пред такова голямо мно-

жество пловдивски трудещи се, бяха изказани толкова похвали по адрес на съветската наука, на съветските обществени и партийни организации, по адрес на нашата Комунистическа партия и нейния Централен комитет начело с другаря Хрущов (**бурни ръкопляскания; възгласи „Вечна дружба!“**). За мене е много приятно и радостно да слушам това, тъй като самият аз съм комунист, член на Комунистическата партия на Съветския съюз (**бурни ръкопляскания**). Позволете ми от тази висока трибуна да благодаря на вашите партийни и обществени ръководители на града и окръга за тази топла среща, която те организираха, за топлия прием, който ни бе устроен, за сърдечното гостоприемство. Много, много благодаря! Аз не мога на всички ви да стисна ръцете – затова, разрешете ми (**обръщайки се към другаря Т. Звездов**) да прегърна Вас! (**Другарите Юрий Гагарин и Тодор Звездов сърдечно се ръкуват и братски се прегръщат. Общи възгласи „ура!“, възторжени, дълго нестихващи овации**)¹¹.

След като напуска Пловдив и се връща в София за тържествата около 24 май, на 25 май Гагарин посещава Плевен и Варна, а на 26 май и Стара Загора, както и Шипка (Кулиш 2019: 100 – 112)¹². На 27 май Юрий Гагарин отпътува за родината си¹³.

Както видяхме от представените материали от вестник „Отечествен глас“, както и от някои допълнителни, общият възторг при посрещането на Юрий Гагарин в България обхваща цялото българско общество – от низините до политическата върхушка. Вдъхновени от делото на първия космонавт, трудови колективи в навечерието на посещението му

¹¹ В. *Отечествен глас*, год. XIX, бр. 5155, сряда, 24 май 1961 година, с. 2.

¹² В. *Отечествен глас*, год. XIX, бр. 5156, петък, 26 май 1961 година, с. 1; В. *Отечествен глас*, год. XIX, бр. 5157, събота, 27 май 1961 година, с. 1.

¹³ В. *Отечествен глас*, год. XIX, бр. 5158, неделя, 28 май 1961 година, с. 1.

се отдават на повишена трудова дейност, за да се доближат поне малко до величието на това научно и техническо постижение – първото навлизане на човек в Космоса. Церемонията по посрещането на Гагарин в Пловдив е грандиозна, обхванала всички граждани на Града под тепетата. Цялото мероприятие преминава в една приповдигната и изключително приятелска атмосфера, което трябва да покаже близостта на България със Съветския съюз и неговите постижения.

ПРИЛОЖЕНИЕ

Реч на Тодор Звездов на митинга в Пловдив при посрещането на Юрий Гагарин

Скъпи другарю Юрий Алексеевич Гагарин! Другарки и другари, работници, младежи, граждани на Пловдив! Когато на 12 април радиото разнесе епохалната вест за обикалянето на Земята и успешното приземяване на космическия кораб „Восток“ с първия в света космонавт – съветския гражданин, комуниста-воин Юрий Алексеевич Гагарин, в Пловдив спонтанно, с бурен ентузиазъм излязоха по улиците и площадите на манифестации и митинги работници, младежи, студенти, пионери. Тогава всички гласно или мислено изразяхме искреното си желание да видим човека, героя, който пръв политна в звездния свят и успешно се завърна жив и здрав на Земята. Ето, сега той е пред нас. Нека най-напред го приветствуваме с топлото, сърдечно българско слово „Добре дошъл, другарю Юрий Алексеевич Гагарин, в нашата страна и в нашия хубав слънчев град Пловдив!“ Ние всички се гордеем с Вас, защото с Вашия подвиг Вие изумихте света и прославихте великата Родина на социализма, защото показахте на какво е способен съветския човек, освободен от веригите на капитализма. Винаги човечеството се е стремяло към тайните глъбини

и безкрайните простори на звездното небе. Звездобройци на Египет и Вавилон, астрономи и мислители от древни времена до наши дни мечтаеха да надникнат в този чуден океан от светове. Но напразно! Трябваше да се роди новото социалистическо общество, което да даде простор на мисълта и дръзновението, простор на науката, на съветската наука, която не се подчинява на жълтия метал и на печалбата, а работи и твори единствено за възхода на човека и мира. Колко труден път измина Вашата Родина, славната съветска страна, първото отечество на международния пролетариат, от ония незабравими дни на Октомври 1917 година, когато за пръв път работническата класа в съюз със селяните смъкна от власт омразните експлоататори. Тогава всички буржоазни политици и теоретици прокуваха, че работническата класа не може да управлява, че новата съветска власт ще се провали. Цялата история след Октомври обаче доказва, че работническата класа не само че може да управлява без и против буржоазията, но далеч, далеч по-добре управлява и урежда съдбините на народите, защото няма други интереси, освен интересите на трудещите се. „Когато ние поставихме основите на новите доменни пещи, отбелязва др. Никита Хрущов, когато отправихме към целия свят крилатите думи – петилетка, индустриализация, колективизация, всенародна грамотност, колко надуте теоретици имаше тогава, които заявиха, че цървуланска Русия няма да стане велика индустриална държава. Къде са сега тези набедени пророци?“ После, когато германо-фашистките пълчища прегазиха свещените граници на първата в света работническа страна, буржоазията от целия свят, в това число и българската продажна буржоазия, се надпреварваше да съкращава дните на съществуването на Съветския съюз и беше сигурна, че ще забият пречупения кръст над Кремъл. Обаче те изпуснаха едно предвид, а именно, че тази война беше война между со-

циализма и капитализма, че не може в такава война да не победи по-жизненият и по-справедливият обществен строй, какъвто беше съветският социалистически строй. Противно на очакванията на фашистите и за радост на народите, не пречупеният кръст се развя над Кремъл, а червеното знаме със сърпа и чука бе забито над Райхстага в Берлин. След това империалистите от целия свят изкараха плашилото на атомната война и предричаха провал на Съветския съюз и на нашия социалистически лагер. Какво се получи обаче? Съветският съюз изнамери и произведе много по-мощни атомни и водородни бомби и ракети и всичко друго необходимо, за да усмири бандитите и подпалвачите на нови войни. Съветският съюз пръв пушна междуконтинентална балистична ракета, пръв изпрати изкуствен спътник на Земята, пръв изпрати космически кораб на Луната, създаде първия изкуствен спътник на Слънцето, осъществи полет на космическия кораб по посока на Венера, един след друг съветски кораби-спътници с живи същества на борда извършиха полет в Космоса и се връщаха на Земята. Венец на тези победи на съветската наука и техника в завладяването на Космоса беше триумфалният полет на съветски човек с космически кораб около Земята. Чест и слава на работническата класа, на колхозниците, на съветската интелигенция, на съветските учени, инженери и техници, създатели на космически кораби! Чест и слава на Комунистическата партия на Съветския съюз, която вдъхновява и ръководи народите по пътя на мира и комунизма! Чест и слава на първия космонавт – другаря Юрий Алексеевич Гагарин – пионер в овладяването на Космоса! И въпреки тези безпримерни победи и предимства на Съветския съюз, на социалистическия лагер пред капиталистическия свят, Москва не размахва плашилото на войната. Не! Напротив, в този тържествен ден, когато майор Юрий Гагарин успешно се приземи и смая със своя подвиг

целия свят, съветското правителство се обърна към всички страни с призив за мир. „Нека всички хора, се казваше в призива, независимо от раса и нация, от вероизповедание и социална принадлежност, положат всички усилия, за да се осигури траен мир в целия свят. Да сложим край на надпреварването във въоръжаването, да извършим всеобщо и пълно разоръжаване!...“, защото науката и техниката са напреднали толкова много, че са в състояние да извършат страхотни нечувани разрушения и изстребление на човечеството. И когато говорим сега, че полетът на космическия кораб „Восток“ е първата съветска ластовица в Космоса и приветствуваме нашия скъп гост на този грандиозен ентузиазизиран митинг, ние искаме преди всичко да изтъкнем съветския социалистически строй, който направи възможен всестранный прогрес и развитие на съветската страна. Ние искаме да приветствуваме съветските учени, инженери и техници, които можаха да измислят, да направят точни изчисления и да построят космически кораби. Ние искаме да приветствуваме Комунистическата партия на Съветския съюз, която вдъхновява и ръководи народите от победа към победа. Тези непрекъснати победи на Съветския съюз и подвигът на другаря Юрий Алексеевич Гагарин са вдъхновение за нас, вдъхновение за младежта, за учениците и студентите, които ще се заемат с по-голяма настойчивост за учебното дело, за усвояване научните знания, вдъхновение за военните, които по примера на майор Гагарин ще се заемат с повишаване бойната и политическа подготовка. Успехите на Съветския съюз и подвигът на другаря Юрий Гагарин ще бъдат пример и вдъхновение за всички колективи от промишлеността, транспорта, строителството, търговията и трудово-кооперативните земеделски стопанства, които работят и ще работят още по-добре и по-бързо за построяване на социализма в нашата чудесна социалистическа Родина. Няма съмнение, че

след този величествен митинг, вдъхновени от подвига на Гагарин, ще разгърнем с още по-голям размах и смелост борбата за по-евтина и по-качествена продукция, за разкриване резервите на всяко предприятие, кооперативно стопанство, на всеки строителен обект, борбата за икономии на всеки грам, стотинка, сантиметър и минута. И колко приятно ни стана, когато четохме писмото на Юрий Алексеевич Гагарин: „Моят полет в Космоса не е мой подвиг. Това е достижение на комунизма. Гордея се, че съм комунист. Предавам чрез списание „Проблеми на мира и социализма“ горещ привет на всички мои съмишленици – другари по партии в цялото земно кълбо“. Какви силни и същевременно скромни слова! Наистина малцина са избраниците, които могат да извършат такъв чутовен подвиг. Но по примера на Гагарин всеки в своята област, в своята работа може да даде повече и да бъде по-добър, отколкото е бил вчера. Ние сме сигурни, че пловдивчани ще бъдем по-добри, ще дадем повече в борбата за ускореното икономическо и културно издигане на нашата страна, че ще изпълним и преизпълним всички задачи, които ни поставят Централният комитет и правителството. Ние сме сигурни, че ще превърнем през близките години Пловдив в модерен социалистически град, в град-градина, защото нас ни ръководи такъв изпитан ръководител, какъвто е славната и непобедима Българска комунистическа партия, защото съюзник и закрилник на нашата страна е могъщият социалистически лагер, начело със Съветския съюз. Другари, за да ознаменуваме това историческо посещение в нашия град, по решение на изпълнителния комитет на Градския народен съвет другарят Юрий Алексеевич Гагарин се обявява за почетен гражданин на Пловдив! Уверени сме, че другарят Гагарин от сърце ще приеме нашето предложение. Другарят Атанас Костов – председател на Градския народен съвет ще прочете адреса на грамотата и ще връчи значката за

почетен гражданин на другаря Гагарин. (Речта на другаря Тодор Звездов бе често прекъсвана и изпратена с продължителни ръкопляскания, бурни приветствени възгласи и овации към героя-космонавт и скандирания: „Гагарин – Гагарин!“, „Вечна дружба!“, „КПСС!“)¹⁴.

Черновата на речта на Тодор Звездов, произнесена на Централния площад на Пловдив по време на митинга в чест на посрещането на Юрий Гагарин се съхранява в Държавен архив – Пловдив¹⁵.

Списък на съкращенията (Abbreviations):

ДА – Пловдив: Държавен архив – Пловдив

Станимир Звездов,
независим изследовател,
stanimir.zvezdov@abv.bg

ИЗПОЛЗВАНА ЛИТЕРАТУРА (REFERENCES)

Борзенко, Денисов 1969: С. Борзенко, Н. Денисов. Первый космонавт. Москва: Издательство политической литературы, 1969. [S. Borzenko, N. Denisov. Pervii kosmonavt. Moskva: Izdatelstvo politicheskoi literaturui, 1969.]

Каманин 1962: Н. Каманин. Первый гражданин вселенной. Москва: Издательство ЦК ВЛКСМ Молодая гвардия, 1962. [N. Kamanin. Pervii grazhdanin vselennoi. Moskva: Izdatelstvo TSK VLKSM Molodaya gvardia, 1962.]

Кулиш 2019: С. Кулиш. Посещението на първия космонавт Юрий Алексеевич Гагарин във Варна през 1961 година. – Журнал за исторически и археологически изследвания, 2019, 2, 100 – 112. [S. Kulish. Posesheniето na purvia kosmonavt Yurii Alekseevich Gagarin vuv Varna prez 1961 godina. – Zurnal za istoricheski i archeologicheski izsledvania, 2019, 2, 100 – 112.]

¹⁴ В. *Отечествен глас*, год. XIX, бр. 5155, сряда, 24 май 1961 година, с. 2.

¹⁵ ДА – Пловдив, ф. 2207, оп. 1, а. е. 28, л. 1 – 11.

Обр. 1. Юрий Гагарин с Никола Балканджиев,
Председател на Градския съвет (кмет)
в периода 19 ноември 1949 – 3 февруари 1959

Обр. 2. Снимка на Юрий Гагарин със съпругата на Никола Балканджиев, Елена Балканджиева – плътно до него в ляво

Обр. 3. Снимка на Юрий Гагарин с Елена Балканджиева – в ляво от него, Оля Такева и Гръбчев – охрана